

DOI 10.26886/2520-7474.6(70)2025.2

UDC: 321.01:342.34(477)+355.01:323.2

**INSTITUTIONAL CHANGES IN THE POLITICAL SYSTEM OF
UKRAINE UNDER MARTIAL LAW**

Serhiy Kramarenko, Applicant

<https://orcid.org/0009-0004-0380-1740>

e-mail: kramarenkoserhij1981@outlook.com

Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine, Kyiv

This article examines the transformation of Ukraine's political system under martial law. It analyzes changes in the functioning of public institutions, including the Office of the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, military administrations, and local self-government bodies. Particular attention is paid to the redistribution of powers, the strengthening of centralized governance, and the adaptation of state mechanisms to the conditions of full-scale war.

Attention is also focused on the transformation of the party-political environment, the role of the parliamentary opposition, changes in political communication mechanisms, and personnel processes within the public authority system. It is demonstrated that martial law contributed to a reduction in the intensity of traditional political competition, a strengthening of security priorities, and a reorientation of political communication toward operational efficiency, coordination, and the maintenance of social stability.

The impact of martial law on electoral mechanisms, political representation, and forms of citizen participation in the political process is examined separately. It is argued that the postponement of elections and the suspension of the full electoral cycle altered the usual logic of democratic renewal of power, and political participation shifted partially into the sphere of civic engagement.

It is concluded that martial law became a decisive factor in the profound restructuring of Ukraine's political system. Despite restrictions on certain democratic procedures, the Ukrainian state has maintained its institutional functionality, adaptability, and political stability.

It is emphasized that one of the key challenges after the war ends will be the restoration of a full-fledged democratic process, taking into account new societal demands.

Keywords: *martial law, political system, public authority, institutional transformations, political communication, political representation, security, political stability.*

Здобувач наукового ступеню кандидата політичних наук, Крамаренко Сергій Михайлович, Інституційні зміни політичної системи України в умовах воєнного стану / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна.

У статті досліджено трансформацію політичної системи України в умовах воєнного стану. Проаналізовано зміни у функціонуванні інститутів публічної влади, зокрема Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Особливу увагу приділено перерозподілу повноважень, посиленню централізації управління та адаптації державних механізмів до умов повномасштабної війни.

Увагу зосереджено також на трансформації партійно-політичного середовища, ролі парламентської опозиції, зміні механізмів політичної комунікації та кадрових процесів у системі публічної влади. Показано, що воєнний стан сприяв зниженню інтенсивності традиційної політичної конкуренції, посиленню безпекових пріоритетів і переорієнтації політичної комунікації на оперативність, узгодженість та підтримання суспільної стійкості.

Окремо розглянуто вплив воєнного стану на виборчі механізми, політичне представництво та форми участі громадян у політичному процесі. Обґрунтовано, що відтермінування виборів і призупинення повноцінного електорального циклу змінили звичну логіку демократичного оновлення влади, а політична участь частково перемістилася у сферу громадянської співдії.

Зроблено висновок, що воєнний стан став визначальним чинником глибокої перебудови політичної системи України. Попри обмеження окремих демократичних процедур, українська держава зберегла інституційну функціональність, здатність до адаптації та політичну стійкість.

Наголошено, що одним із ключових викликів після завершення війни стане відновлення повноцінного демократичного процесу з урахуванням нових суспільних запитів.

Ключові слова: *воєнний стан, політична система, публічна влада, інституційні трансформації, політична комунікація, політичне представництво, безпека, політична стійкість.*

Постановка проблеми. Воєнний стан став чинником глибоких змін у політичній системі України. Повномасштабна війна змусила державу швидко перебудовувати механізми управління, змінювати розподіл повноважень, посилювати роль окремих інститутів і пристосовувати політичні процеси до безпекових потреб. У таких умовах політична система почала функціонувати за новою логікою, де першочергового значення набули керованість, оперативність і стійкість.

Ці зміни охопили не лише державні інститути, а й політичну комунікацію, партійне середовище, кадрову політику та механізми представництва. Відтермінування виборів, звуження звичних форм

політичної конкуренції та посилення кризового управління показали, що воєнний стан суттєво впливає на весь політичний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти трансформації публічного управління, діяльності військових адміністрацій, інституційної спроможності держави, комунікативної політики органів влади, функціонування політичної опозиції та обмеження діяльності окремих партій досліджували В. Борщевський, О. Василиця, Є. Матвеев, О. Буханевич, О. Забожчук, Г. Зеленько, В. Ільчишин, Т. Лушагіна, Т. Ткаченко, В. Чорненький. Водночас, попри наявність цих напрацювань, комплексний аналіз трансформації політичної системи України в умовах воєнного стану як цілісного інституційного процесу все ще потребує подальшого опрацювання.

Постановка мети статті. Метою статті є аналіз трансформації політичної системи України в умовах воєнного стану та її впливу на функціонування державної влади і демократичні процеси.

Виклад основного матеріалу. Запровадження воєнного стану в Україні стало чинником глибокої перебудови системи державної влади, що проявилось у практичному перерозподілі повноважень між різними рівнями публічної влади. В умовах повномасштабної війни політична система була змушена адаптуватися до потреб оборони та забезпечення безперервності управлінських процесів.

Однією з найбільш вагомих змін стало зміцнення ролі Президента України як ключового суб'єкта управління. В умовах воєнного стану президентська влада набула максимально вираженого координуючого характеру, оскільки саме навколо неї концентрувалися стратегічні рішення у сферах безпеки і оборони.

Одночасно посилилася роль Кабінету Міністрів України, який взяв на себе значний обсяг функцій із забезпечення життєдіяльності держави в умовах війни. Якщо в мирний період урядова політика значною мірою

вибудовувалася в логіці стратегічного планування та секторної координації, то в умовах воєнного стану вона набула ознак постійного кризового менеджменту [1].

Особливого значення в умовах воєнного стану набуло створення військових адміністрацій, які стали одним із головних інструментів адаптації публічної влади до безпекових потреб. Їхнє функціонування було зумовлене необхідністю забезпечення керованості на територіях, де звичайні механізми місцевого управління виявилися недостатніми або об'єктивно обмеженими через бойові дії [4].

Військові адміністрації стали формою посиленої державної присутності. Їх поява засвідчила, що в кризових умовах держава схиляється до моделей управління, в яких пріоритет надається не автономії локального рівня, а гарантуванню стабільності, безпеки та оперативності.

Внаслідок цього змінився і реальний обсяг повноважень органів місцевого самоврядування. Формально вони продовжували виконувати власні та делеговані функції, однак у практичному вимірі їхня діяльність залежить від рішень центральної влади, військового командування та військових адміністрацій.

Водночас у тилкових регіонах громади отримали нові навантаження, пов'язані з прийомом внутрішньо переміщених осіб та підтримкою оборонних потреб, що свідчить про те, що воєнний стан не лише централізував владу, а й змінив функціональне навантаження на місцевий рівень.

Ці зміни на локальному рівні не були ізольованими, а становили частину ширшої трансформації всієї системи публічної влади в умовах війни. Перерозподіл функцій, посилення навантаження на громади та необхідність швидкого реагування на безпекові й соціальні виклики

вимагали відповідного нормативного, організаційного та політичного забезпечення вже на загальнодержавному рівні.

Воєнний стан істотно змінив практику функціонування Верховної Ради України та загальну конфігурацію партійно політичного середовища. Це зумовило переорієнтацію законодавчого процесу на оперативне забезпечення оборонної, мобілізаційної, соціальної та гуманітарної політики, а також на нормативне супроводження рішень, необхідних для функціонування країни в умовах тривалої збройної агресії [6].

Верховна Рада України зберегла безперервність своєї діяльності, що мало не лише інституційне, а й символічне значення, адже демонструвало збереження конституційного ладу навіть за умов війни. На перший план вийшли питання оборони, мобілізації, бюджетної підтримки сектору безпеки, соціального захисту військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб, відновлення критичної інфраструктури та правового регулювання функціонування держави у виняткових обставинах.

Змінилися й процедурні аспекти парламентської діяльності. Законодавчий процес став значно швидшим, а ухвалення багатьох рішень відбувалося в режимі підвищеної терміновості. За таких умов парламент виконував роль інституції швидкої нормативної адаптації, хоча це зменшувало простір для тривалих політичних дебатів.

У такій ситуації трансформувалася і роль парламентської опозиції, форми якої стали значно стриманішими. Публічна конфронтація, яка є звичною ознакою демократичного політичного процесу, відійшла на другий план. Натомість опозиційні сили в більшості випадків були змушені діяти в межах логіки національної консолідації, утримуючись від дій, які могли б бути сприйняті як такі, що послаблюють державну стійкість [7].

Не менш відчутні зміни відбулися і в партійно політичному полі загалом. Повномасштабна війна істотно знизила інтенсивність традиційної політичної конкуренції, оскільки електоральна боротьба втратила свою безпосередню актуальність. Відсутність виборчого циклу та обмеження масових політичних заходів об'єктивно звузили простір для звичних форм партійної активності. Внаслідок цього в умовах воєнного стану політичні партії частково втратили функцію інструментів боротьби за владу.

Окремим проявом трансформації стало призупинення діяльності тих політичних сил, які були пов'язані з проросійськими наративами або становили загрозу національній безпеці. Це мало не лише юридичний, а й політичний ефект, оскільки сприяло очищенню партійного поля від суб'єктів, чия діяльність підривала державну єдність. Внаслідок цього партійно політичне середовище стало менш фрагментованим і водночас більш ідеологічно консолідованим навколо базових питань державного виживання [8].

Логічним продовженням цих змін стало переорієнтування механізмів взаємодії держави і суспільства, адже оновлення партійно-політичного поля неминуче вплинуло і на способи здійснення публічної влади. В умовах зменшення внутрішньої політичної конфронтації та посилення безпекових пріоритетів особливого значення набули ефективна політична комунікація, узгодженість управлінських рішень і кадрова спроможність державного апарату.

Воєнний стан істотно змінив механізми політичної комунікації в Україні та водночас став каталізатором масштабних кадрових трансформацій у системі публічної влади. В умовах повномасштабної війни держава була змушена не лише перебудувати канали інформування населення, а й сформувати нові підходи до добору, ротації та оцінювання управлінських кадрів. Ці два процеси виявилися

тісно пов'язаними, оскільки ефективна кризова комунікація потребувала не просто технічної організації інформаційних потоків, а наявності таких управлінців, які здатні діяти швидко, відповідально та узгоджено в умовах постійної небезпеки, дефіциту часу і підвищеної суспільної напруги [5].

Однією з найбільш помітних змін стало посилення ролі офіційної державної комунікації. Держава значно активізувала свою присутність у медійному середовищі, зробивши акцент на регулярному, оперативному та максимально уніфікованому інформуванні громадян. Внаслідок цього офіційна комунікація стала важливим інструментом підтримання суспільної стійкості та довіри до державних інституцій.

Водночас змінилися й формати взаємодії держави з суспільством. Комунікація стала більш прямою та орієнтованою на швидке донесення ключових повідомлень. Значну роль почали відігравати онлайн формати інформування та постійна присутність влади в інформаційному просторі.

Паралельно з цим воєнний стан стимулював масштабні кадрові ротації у різних сегментах державного апарату. Зміни торкнулися органів виконавчої влади, військових адміністрацій, правоохоронних структур, сектору безпеки та окремих напрямів регіонального управління. Частина таких ротацій була зумовлена потребою підвищити ефективність управління, частина стала реакцією на виявлені прорахунки, недостатню оперативність або втрату довіри до окремих посадових осіб.

У ширшому політичному вимірі ці кадрові зміни відображали загальну перебудову механізмів функціонування держави в умовах війни, коли пріоритетом ставали керованість, оперативність і безпекова стійкість. Саме в цій логіці трансформації управлінського апарату слід

розглядати й подальші зміни у сфері політичного представництва, виборчих процедур та участі громадян у політичному процесі.

Воєнний стан справив визначальний вплив на функціонування виборчих механізмів, систему політичного представництва та форми участі громадян у політичному процесі. Найбільш очевидним наслідком стало відтермінування виборів і фактичне призупинення повноцінного електорального циклу. За умов повномасштабної війни проведення конкурентних і безпечних виборів виявилось практично неможливим через бойові дії та тимчасову окупацію частини територій. Внаслідок цього звичний механізм періодичного оновлення влади був тимчасово зупинений, що істотно змінило практичну логіку функціонування політичної системи [3].

Зупинення електорального циклу означало не лише перенесення чергових виборчих кампаній, а й зміну загальних умов політичного життя. В умовах воєнного стану влада продовжила діяти на підставі раніше отриманого мандата, але в нових умовах цього вже було недостатньо для повноцінного відтворення звичних механізмів демократичної легітимації.

Істотних змін зазнали і механізми політичного представництва. За відсутності виборчого оновлення представницькі органи продовжили функціонувати в умовах пролонгованого мандата, а політичне представництво дедалі більше залежало не від нової електоральної підтримки, а від здатності інституцій реально реагувати на потреби населення.

Це особливо помітно на місцевому рівні, де ОМС, військові адміністрації та інші координаційні структури почали фактично виконувати представницькі функції. У таких умовах представництво інтересів громадян набувало більш прикладного змісту і проявлялося через розв'язання конкретних проблем безпеки, евакуації, житлового

забезпечення, соціальної допомоги, доступу до медичних, освітніх послуг тощо.

Воєнний стан також звузив простір для звичних форм політичної участі, оскільки масові заходи були обмежені з міркувань безпеки. Однак це не означало загального зниження громадянської активності. Навпаки, участь значної частини населення набула інших форм. Значно посилилася роль волонтерських ініціатив та громадських об'єднань. Саме через них громадяни взаємодіють з державою, підтримують армію, допомагають ВПО тощо. Таким чином, політична участь частково вийшла за межі традиційних електоральних процедур і перемістилася у сферу громадянської співдії.

Водночас така трансформація мала суперечливий характер. З одного боку, вона засвідчила високу адаптивність українського суспільства і його здатність підтримувати публічне життя навіть за відсутності повноцінного виборчого процесу. З іншого боку, тривале відтермінування виборів об'єктивно створює ризики поступового звуження представницької чутливості інституцій.

У таких умовах особливого значення набуває публічна відповідальність посадових осіб та підтримання довіри до органів влади не лише через результати, а й через дотримання базових демократичних стандартів настільки, наскільки це можливо в умовах війни.

Після завершення війни одним із ключових викликів стане відновлення повноцінного демократичного процесу, яке має поєднати повернення до регулярної виборчої конкуренції з урахуванням нових соціальних реалій, досвіду воєнного стану та нових суспільних вимог до ефективності й доброчесності влади.

Висновки. Воєнний стан став визначальним чинником трансформації політичної системи України, спричинивши перерозподіл

повноважень, посилення ролі центральної влади та формування нових інституційних механізмів управління. В умовах війни державні інститути перейшли до моделі кризового функціонування, де пріоритетами стали оперативність, керованість і безпека.

Відтермінування виборів і зміна форм політичного представництва засвідчили перехід від класичних демократичних процедур до більш гнучких, але менш формалізованих моделей взаємодії між державою і суспільством. Попри це, українська політична система продемонструвала здатність зберігати функціональність і адаптуватися до екстремальних умов, що є важливою передумовою її подальшого відновлення та розвитку.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі довгострокових наслідків воєнного стану для демократичних інститутів, зокрема відновлення виборчого процесу, трансформації політичного представництва та балансу між безпекою і демократією, а також у вивченні нових моделей взаємодії держави і громадянського суспільства в умовах післявоєнної відбудови.

Література:

1. Борщевський, В., Василиця, О., & Матвєєв, Є. (2022). Публічне управління в умовах воєнного стану: Інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*, (2), 30–35. <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5>
2. Буханевич, О., & Забожчук, О. (2023). Військові адміністрації та місцеві органи влади: Правові аспекти розподілу повноважень в умовах воєнного стану. *Правова позиція*, (1), 110–114. <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-1.21>

3. Зеленько, Г. (2024). "Пастки" інституційної спроможності Української держави: Причини виникнення і способи подолання. *Політичні дослідження*, (2 (8)), 25–52. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-2>

4. Ільчишин, В. В. (2024). Поняття та зміст правового регулювання військових адміністрацій в Україні. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, (6), 489–493. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/123>

5. Лушагіна, Т. (2023). Комунікативна політика органів публічної влади під час війни. *Public Administration and Regional Development*, (20), 471–491. <https://doi.org/10.34132/pard2023.20.09>

6. Про правовий режим воєнного стану, Закон України № 389-VIII (2024) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/ed20241219>

7. Ткаченко, Т. (2025). Моделі функціонування політичної опозиції у період воєнного стану: Зарубіжний та український досвід. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, (37), 24–33. <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3c07396-a58f-42e6-9de5-0038bdda994c/content>

8. Чорненький, В. (2023). Заборона політичних партій в умовах воєнного стану та її відповідність конституційним та європейським стандартам. *Український часопис конституційного права*, 1, 10–23. <https://doi.org/10.30970/jcl.1.2023.2>

References:

1. Borshchevskyi, V., Vasylytsia, O., & Matvieiev, Ye. (2022). Publichne upravlinnia v umovakh voiennoho stanu: instytutsiini

transformatsii, stratehichne planuvannia ta mekhanizmy rozvytku [Public administration under martial law: institutional transformations, strategic planning, and development mechanisms]. *Derzhava ta rehiony. Seria: Publichne upravlinnia i administruvannia*, (2), 30–35. Retrieved from <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5> [in Ukrainian].

2. Bukhanevych, O., & Zabozhchuk, O. (2023). *Viiskovi administratsii ta mistsevi orhany vlady: pravovi aspekty rozpodilu povnovazhen v umovakh voiennoho stanu* [Military administrations and local authorities: legal aspects of the distribution of powers under martial law]. *Pravova pozytsiia*, (1), 110–114. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-1.21> [in Ukrainian].

3. Zelenko, H. (2024). "Pastky" instytutsiinoi spromozhnosti Ukrainskoi derzhavy: prychny vynyknennia i sposoby podolannia ["Traps" of the institutional capacity of the Ukrainian state: causes and ways of overcoming]. *Politychni doslidzhennia*, 2(8), 25–52. Retrieved from <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-2> [in Ukrainian].

4. Ilchyshyn, V. V. (2024). *Poniattia ta zmist pravovoho rehuliuвання viiskovykh administratsii v Ukraini* [Concept and content of the legal regulation of military administrations in Ukraine]. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, (6), 489–493. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/123> [in Ukrainian].

5. Lushahina, T. (2023). *Komunikatyvna polityka orhaniv publichnoi vlady pid chas viiny* [Communicative policy of public authorities during the war]. *Public Administration and Regional Development*, (20), 471–491. Retrieved from <https://doi.org/10.34132/pard2023.20.09> [in Ukrainian].

6. *Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu, Zakon Ukrainy No. 389-VIII (2024) (Ukraine)* [On the legal regime of martial law, Law of Ukraine No. 389-VIII (2024) (Ukraine)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/ed20241219> [in Ukrainian].

7. Tkachenko, T. (2025). Modeli funktsionuvannia politychnoi opozytzii u period voiennoho stanu: zarubizhnyi ta ukraïnskyi dosvid [Models of functioning of the political opposition during martial law: foreign and Ukrainian experience]. Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin, (37), 24–33. Retrieved from <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3c07396-a58f-42e6-9de5-0038bdda994c/content> [in Ukrainian].

8. Chornenkyi, V. (2023). Zaborona politychnykh partii v umovakh voiennoho stanu ta yii vidpovidnist konstytutsiinym ta yevropeiskym standartam [Prohibition of political parties under martial law and its compliance with constitutional and European standards]. Ukraïnskyi chasopys konstytutsiinoho prava, 1, 10–23. Retrieved from <https://doi.org/10.30970/jcl.1.2023.2> [in Ukrainian].

Citation: Serhiy Kramarenko (2025). INSTITUTIONAL CHANGES IN THE POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 6(70). doi: 10.26886/2520-7474.6(70)2025.2

Copyright Serhiy Kramarenko ©. 2025. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.